С. І. Чанба.

АФҮІАЙҮЗ АҢСҢА ІЦҮҮАН.

(Комедіа ҟугуларак-ԝнаԥшӯракаманҩ)

Аҟуа
Совет. тіпографіа
1922 ш.

АҒҮІАЙҢҮЗ АҢҜҢА ІҢҮУАН.

(Комедіа ҟугүларак-ҒнаҢшүрак-аманү)

Іалаҟоу ауаа:

1) ЛАГУСҢАН . . . . . дарҢүсүп
2) СЕЛҮМХАН . . . . . аҢһүс еіба.
3) КОҢІА . . . . . ҢҢа-іоуп (дарҢүсуп).
4) АСІА . . . . . дүҢһа (дҟүҢһауп).
5) ҒАЗАРАҒ ічкупүі іарei

АҢҳаҭүі Аҟугүлара.

(АҢҳаҭүі наҢшүра).

АҞҞҮҒНҮ. Агуҟа астол гүлоуп. АҒнү азкуакіҟак адулаҢ кҭагүлоуп ачанахҟуа, аҩамҟуа, афаҭҟуа ҟану; хҟаҳа—ҟҩбаҳа ҳуард ҒнагүлоуП. Асіа Коҳіа дүідгүлоуп іҟаба аһүнҩраҟуа ҟүртлоуа. Селүмхан аҒүмсаг-але аҒнү аҳаҳҟсара даҭүүп. Аамҟа ахулбехараҳ іҟеіхоіт. Аднүқа аҕү ібжү аагоіт.

ЛАГУСҢАН (аднүқа) -ү аҢщма, уқоума, аҢщма!

КОҢІА-ҺаІ!

АСА-Анца іпүс Лагусҟан шіаку, ібжү Лагусҟан ібжү еіҟшүуп.

СЕЛҮМХАН-Нан, Котціа, ундүлцүйит (Котціа афүрҩа дүдүлцуеіт нас еіманү Лагусҭані іареі аафналуеіт. Лагусҭан іхүлҵарч дүу еіцаҕанү іхагүлоуп, ҕамаждук іҕүнүуп, іҕамчү ікуп, днүбҭаҭа-аабҭаҭоіт).

ЛАГУСҬАН-Уа хулбзіаҭуа ҩаанүбзіала щнеіт, щүшҵаҕаҭоу сүуаца?

СЕЛҮМХАН-Бзіала уаабеіт, нан, Лагусҭан, уааійт угудүскүлапүі ҩаанүбзіалаҩа (днеінү даагудүлкүлоіт, нас Асіаӷү).

ЛАГУСҬАН-(Асіа лиапү аанкүланү). Уа, Селүмхан, абрі Асіа са дсүбҭаруеі, ҵҩүсҩараҩа акүр сҩанүсщаҳеіт, аха сгу іҭущоуа Асіа лүда аӷӣү слүҭумщацт. (Асіа лаҳ)-Асіа бара ішҵабҩоі, бсүцүмцарүі? А?

КОҵІА (Наҕ імаҩарӣ іҩү нәрханү). Паіт аф ісааіт аҩү дагаҳазаап убоуа!

СЕЛҮМХАН. Нанхеіт, лара дазӣраззар дүшҵаусүмҭауеі, уара уҵкіс еіҭүу дзүсҭахуада!

ЛАГУСҬАН-Ҩаі, ҩаі, Селүмхан, усӣү бүсхүмүччанійт, ісеіҭүу даӣүбүмбазарӣү ҕалап. Усамі Котціа?

КОҵІА-Усоуп, усоуп, Лагусҭан, уааі уҩеійт. (Лагусҭан дҩаҕоіт).

АСІА-(Лагусҭан днеідгүланү) Уҕамчү арах ісүрбеі, ҵара іхүсҩүп.

ЛАГУСТАН-Зиу ібүсҭауам, ісабҩароуп бсүццоу, бсүцүмцоу, нас ібүсҭоіт.

АСІА-Уі уйҭан іаҩалап, сүуҩозарӣү асоума сшүуҩоуа, ҭунагала сүуҩозароупеі. Оӷкү уҕамчү сүҭ, ҩаанүбзала ҩа ҵүцакӣү аанүумкүларүі.

ЛАГУСҬАН-Аа, уі бзіоуп ісабүмҩарӣү ісхаш-

ҕуан убоо. Селумхан, аӷуца дуу ала аҭу аасуркуӡшт ҭаанѵ бзіалаҩа щасҩан.

СЕЛУМХАН-(Адулаҵ дахадгулоу) Оӷкуцҩа, оӷкуцҩа, бусҕуі, нан Асіа, уах астол іҕургулуі (іллуркуеіт асаан арасеі аӷунцҩухуеі нуҵсалану).

КОТҬІА-Лагусҕан іаха ҩаракур ҭуӡра уаӷущахаума?

ЛАГУСҔАН-Уаі, аха узсузтцааузеі усща субама?

КОТҬІА-Моу-моу ус амала сазтцаауеіт.

ЛАГУСҔАН-Аха ізузҕауазеі іаха даара „акампаніа“ бзіа ҩаман. Пучеі, Кучеі, Ҩабахуі, Ҭабахуі, Гедлачуі сареі астол ҩара ҩахуеібархан ҩаара акур, аіаша сҩан, аҭу аазкуіт; шубжуштахунҕа ҩахатан, нас ҩнеімутц ас сшааіуаз, ожу савуҭрну сцарума ануҩаха, ҭаанубзіалагу расҩан сҩан, саадгулт.

СЕЛУМХАН-Нас ара удумгулакуа уцарузма?

ЛАГУСҔАН-Ішҵаҭалоз, Асіагу думбакуа сцозма. (Астол аарумтцадургулоіт).

СЕЛУМХАН-Бусҕагу узусумууіт, нанхуеіт, ахулара агубжам сҩан, іуфоозеі.

ЛАГУСҔАН-Ҩаі, ібҩозеі, іагаршам, іаганухулам заку бусҕауроузеі, мачхума іҩамтцагулоу. Аҭу, бумазар аҭу, зегу сумтцабцазща ізбан.

КОТҬІА (Ауатка афурҩан іҕатану) Лагусҕан арі аанкулішт.

ЛАГУСҔАН Уах іаанкул, уаҵщумамуі.

КОТҬІА-(Афурҩан аӷухну) Анца улуҵха ҩаҵ, Анца уінуҩаіт іаҩҕоу, абзіара уаӷущааіт, уарҵусра шубзіоу-еіҵш уазкра бзіахааіт, уҵҩусумш даубааіт.

ЛАГУСҢАН-Уҩҟусумш даабааіт закузеі Котҵіа дуумбоі Асіа дахгулоу деіхущащуа?

КОТҴІА-Бзіала іукуіт.

ЛАГУСҢАН-Іҩабуп, бзіала еімаадаіт (афурҵан аакухну) Анца улуҩха ҟаҩ, ҟазҩоу Анца уінуҟааіт есузуҩашуҩуса ухумаруа, уччоуа, гурҩарала гурсоа умамкуа Анца унеіҿҩааіт, абзіара уҩеіҩшзааіт, учеі ҵука азҟалааіт, есиуҟа уҩулацеі уареі щеібануҟоуа, щеіҿаччоуа, щеіхумаруа щнеіааіт, сарҿу убра Анца сщуруімурхааіт, (іжуеіт)

КОТҴІА-Іҩабуп, Анца іҟааіт.

ЛАГУСҢАН (Ілах аімарццну) Аҿу, аҿу, амарҵа, ауатка сара дуук ґуаҩхарҩас ісумам Асіа дуі, аҿу ҟзааг аҿу, буснуҟарцу бҩахузаг (Аҿу ааргоіт, а ауажга ҵуца азна іруну іаҩха і аҩудургулоіт. (Лагусҩан іаашҩуіхуеіт, дубҩа, бҩаҩауа дҿагулоіт).

ЛАГУСҢАН-Анца буінуҟааіт, сан, Селумхан...

СЕЛУМХАН-Умҿоі, нан, умҿоі узгулауазеі.

ЛАГУСҢАН-Акур агурҿарацуа брҿущахеіт, аҵабаацуа бхусхеіт, аха баҩхаца абзіара бҩеіҩшзааіт, гурҿа Анца ібзааімгааіт арінахус. Ие, рцҟа Паҵмаҩ іахраҩ бзіахааіт, іҩсу ҵанаҩ ҩуҩс іаіоуааіт (аҿу хуіґалоіт) дзеіҩш оҿузу Паҵмаҩ рцҟа. Амні аҩсра злаіҵупагозуа, духумаруа, дуччо оҿу ҟалалк уі еҩш дуубазарумузт. Ічеі-ҵука уі ҟара амазма: амҿан уіасуа уібар уаі аҿнуца ҵуцак азна ҿу уҿкуп-ҟа уаагану аҿу узхара урҿкну, кру уҿацану оуҿну удуҵуіцуан, абас дуцан-Паҵмаҩ рцҟа еҩш сара аҵу бзіа суібомузт. Сгу ҿҵууаауеіт даасгуалащацуҩхаза (ічабра іжуа іааҩухну іла іааҩуіҿшуеіт) уахраҩ бзіа-

хааитҺаҷмаҷ (іхѵіҵалоіт аѳѵ) ҵсра ҵкунагазомѵзт. Уі дѵмҵсранѵ дѵбцѵҵсгушеіт, аха іаанхаз бҵаацa рѵхѵірра ббаіт, ѵрҵ рѵла базкра бзіахааіт. (Іжкуеіт. Іжкѵ Коҵціа іҵоіт)-Коҵціа бзіала іукѵіт!

КОҴЦІА-Іҵабуп, бзіала еімаадалааіт (Нас Асіа іҵаганѵ Коҵціа ілҵоіт. Коҵціа дѳагулоіт, дгулоіт Лагусҵанҷѵ).

(ЕЛѴМХАН-Нан, Лагусҵан, уара узгулозеі.

ЛАГУСҴАН-Сгулазааіт, скаҺауама, маҺрак саҵущарҷѵ.

КОҴЦІА-Анца бѵінѵҺааіт сан, Лагусҵан ішѵіҺаз-еҵш абзіара бҵеіҵшааіт, лассѵ аамҵа Анца баҺҵѵімшааіт (іжкуеіт).

ЛАГУСҴАН-Ура-а-а! (Коҵціа даналгалак аҵца рѵнѵ Лагустан іаҵха іҵулѵргулоіт).

ЛАГУСҴАН-(Аҵца ааҵуіхѵуеіт, аха афѵрҺа інѵҵуіргулоіт)-Ѵаі, аҵца хѵчѵ алоума Асіа бѵѵҺаҷа зла̀зжуа, уі азѵфалаҵам, іҵуга наф, аҵца дуузза сзаҵг.

АСІА-Арі амѵі аѳѵжга ҵуца уаҺа іарбан?

ЛАГУСҴАН-Ібзѵмдѵруеі мҵан амаа змоу Һаҵмаҵ рѵцҺа зѵнҷѵ іаласѵіржхан „сҵѵнцѵз"-Һа ізѵшҵоу? Уі ада уаҺа акѵ іалазжушам бѵѵҺаҷа, бнеі базѵҵшаа, аҵҺѵзба.

КОҴЦІА-Ѵаі, амарҵа, уі ала іаҺзѵзкрѵм, Лагусҵан, Һаҵѵп.

ЛАГУСҴАН-Уара уааҵуаҵар ѵхѵ удѵрп, сара уі саҵуам. Іааг, іааг, ді Асіа іҵшааанѵ, уі ала ҷѵуа сѵѵҺа ҵхѵзѵ зеҵѵ бѵҵущоіт (Коҵціа іах) Коҵціахѵеіт. Ѳніала іаҺзѵжуазҵ нас аѳѵ аазкуеіт-Һа чаракҷѵ Һазлахаҵарѵзеі. (Іанѵімулак іаацѵрѵлгоіт, ірѵнѵ Лагусҵан іаҵха іҵулѵргулоіт.)

ЛАГУСҢАН-(Іаашҵҟхны)-А-аіт „сҟынтҭыз" рыцҳа, Коҭіахуеіт абрі-оума іузымжуа. (Нас Асіа лах іхы нарханы)-Асіа Анца бінуҳааіт, абрі ілеіҟуу ҟыцҳа Аҧсны далымиаацт рҳоо, хзуі, ҵшеі бманы Анца бҕуеіцааіт. Анасыҵ бзіа Анца ібуіҧааіт. Лагусҧан іаҟузарҟы ібынасыҵуу убрій Анца дбудуінуҳалааіт. Усамуі? а? Дузлабуҟунамгахаріі бгіхуаҵшуійт деіхутаруа (дсагулоіт) іхулҵарч-дуу іхаргуланы? а? Усамуі, сан?

СЕЛУМХАН-Аеі, ҵан, аеі!

АСІА-Ҳаіт, Лагусҧан, аіҳабаца рсунҟы упатауа ҕалагуеіт, ҕалга, ҕалга.

ЛАГУСҢАН-Ҳо, бзурцҭкуеі аҧҳузба ҵҟа бусныҳаит, (даахуцны). Аха ҕаҳа ісҳарузеі, іазхоуп сгуахуеіт, зеҟы сҳеіт-ҳа сҕдоуп. Анца бінуҳааіт. (Даханы іжуеіт).

КОҭІА-(Лагусҧан імаҳарҭ)-Анца іпус іаха дуҳалаҕоуа

ЛАГУСҢАН-(Іанҧеіҵлак) Абрі-оуп узхара узуржуа. Ааіт „сҟынтҭыз" рыцҳа ҕаҳ саґуазааіт. Коҭіа бзіала іукуіт.

КОҬІА-Уаі, амарҵа, уі сахуарҧам. Асіа аҟуі аҕца рҭны ісзаагуійт.

ЛАГУСҢАН-Іпуҧахуу, іпуҧахуу іудуспалом. (Асіа асҕужга рҭны Коҭіа ілҧоіт).

КОҬІА-Анца бінуҳааіт Асіа, абзіара баҟуцааіт, насыҵ бзіа Анца ібуіҧааіт... (Іжуеіт)

ЛАГУСҢАН-Уара ҵҟа дуумнуҳеіт ҟаҕуцоуазеі, Коҭіа?

КОҬІА. Уі лузхоуп (Нас іҧаґаны Лагусҧан ілҧоіт).

АСІА-Лагусҧан арі асҕужга ҕуцалаі жла ані-

ала уаҩа умзҭуп, ізгарҵма?

ЛАГУСҨАН-Ібзіоуп Асіа, ібзіоуп, бара ібҩоуа зеиҵ бзіамҵі (Асіа аҩҵзжга цуца рҭиҵ ілҵркуеіт).

ЛАГУСҨАН-Уаҩа існҵҩарҵда, зеиҵ щиҵҩаҿа зжҵіт сгуахуеіт?.. А?.. Існҵҩарҵда мщан?... (акҵ ігуалащҵіт) А-а-а ісгуалащеіт убоо, урҩ рнҵҩаҿа раҩхаиҵ іаажкр қалуан. Анца щҵінҩааіт щара h-hаҩша мгулҵҿҩуа...

КОҨІА-Ҩаі, hаі, уаіанагалацеіт Лагусҩан.

ЛАГУСҨАН-Іуҩозеі, Коҩіа, ҩанҩроума знҵҩаҿа умжуа, раҩхаза урҩ hгуалащар акун. Анца щҵінҵҩааіт, h-hаҩша мгулҵҿҩуа щхҵхуоо, ҩҵ щҵгҵмхоо, ҩаф hщҵруа, Анца щнеікзааіт, щҵхх са ізгааіт. (Ізкуеіт)Коҩіа гамарҩас! (Дҩатоіт).

КОҨІА-Уі сара ісзҵзкуам.

ЛАГУСҨАН-Ішҵуҩахҵу (ҿҵмҩ, ҩсҵмша дҩузгаза даатоіт,аецкісраиҵ далагоіт)-„Ә... еп“ „Ә... еп“

КОҨІА-Іаҩҩоу Анца ҵіннҩаіт.

ЛАГУСҨАН-Амін... (Ҩшҵрҩас ащах ікуеіт)-Сіт, шоома Коҩіа, іпоуаща, Ә... еп... (аиҵрҩ аҩҵрсҵрҩа ачча рзҵикулом).

КОҨІА-Шооу, хулоуеіте Коҩіа.

ЛАГУСҨАН-Абаак, хулоіт уҩама? Нас аці ацҵлашара ізбоуа закузеі?

КОҨІА-Уі усща іубоіт.

ЛАГУСҨАН-Уаҩ, усакузар сцалароуп (дҩагулоіт дубҩаҩоуа).

КОҨІА-Уабацоі хулеітеі.

СЕЛҵМХАН-Упан, нанхуеіт, уцарҵ. хулеіте. аҩсжҵмҩан умцарҵі.

КОҨІА-Уаанҵл, уаанҵл, Лагусҩан, аккараиҵ узҵтҵсуамеі.

ЛАҒУСҢАН-Vаі, сцароуп, аусҳуа сvмоуп. (Дvбҳаҳуа дҩvҳулоіт).

АСІА-Лаҳусҳан, уҩамчv усҳ, уҩамчv ухашҳіт.

ЛАҒУСҢАН-Vаh, ісхашҳуан убоо афv асааіт. Схvлҳа схагvлоума, мшан?

—ЛАҒУСҢАН-Іухагvлоуп, іухагvлоуп, іҳуаҳза.

ЛАҒУСҢАН-(Інаҳала іҳуеіҳоіт)-А-а, ара ісхагvлазаап убоо... (Дааҳаҩнv) Шvмш... ҳу! шцх азҳбзіахvеіт. (Ідvлцуеіт, іҩv даҳурҭанv дvдvҳурцаҳуеіт).

Аҳарда.

Аҩбаҭvі наҳшvра.

Ккароуп. Амҩа vлганv іҩоуп. Хҳvҳк амҩа агуҳа іҳvлоуп. Лагусҳан іашабжv госіт, амҩа данvланv даауеіт...

ЛАҒУСҢАН-Делі одел ліуо дела оделіа о-о „Э...еп...“ Уаса рада уа, уа уадела о-о Э... еп, чоу! (еіҳеіҩеіт). Нас дшааіуа іҩv дахvҩрнv абvҳ ҩа дкаҩауеіт, іҩҳvбж гоіт).

ЛАҒУСҢАН-Vҩ, Аллаҩ, Аллаҩ, сvҳсvіт, сvҳсvіт!.. (Дцvз-мvзуа дгvлоіт)-Ҩаі алаҳуа урфааіт. Ааҳvу, заҳvу арах іцама мшан? (дvбҳарvбҳаруа даацvрцvуеіт, іҩамчv кнv; дшааіуа ахцvц дахҳашанv азvҩа дкаҩауеіт, іҩшанvк ахцvц іхахоіт, сгvлоіт-ҩа далагоіт дцvзмvзуа, аха іауам, іҳv аҩада ірханv даанхоіт, аецкісра хҳеікvуеіт, нас дҩеіха-ҩеіхан ҳvҳк іҩҳоіт. Уі аҩҳах ҳvҳк ізvҳсҩараханҳа даанхоіт. Ус дшvҩоу ацазкара далагоіт).

ЛАГУСТАН-(Іпацҟуа рҵла даарҵшшҵ) Шаҩа ітатароузеі, агуабацҟуа рацанҵ ісҵцарҵеіт, убоо Афноума, мҩан, сахҵшҭоу, аа? А-а-ҳ (дҵҵрhасуеіт) Vah. сҵцароуп, сҵцароуп, уаҩҵ шҵжҵмҭанза сгҵлароуп, арахуҟуа аалҵрган Соҟум іҵҵнза сцароуп, (дҵҵрhасуеіт)-А-а-ҳ (ҩҵҭраамҭак ҵҵмҭцсҵмша ҵҵqоуп) Сішт, сҵішт арі закузеі мҩан, а-а? Сҵі, сҵі ох сзҵмҭсуазеі, сзҵмҭсуазеі, ҳаі ҳаҩмаҭ рҵцҳа уеізҩа уабакажҵу... „ҵ,-ҵ-ҵ“-ҳа (аҩҵуара далагоіт, нас іхҵ апҩаҩ-ҳа даасуа, аҭсҵ данҵрҩҵуа еҭш, далагоіт аҩҵуара).-А-а-ҳҵі-ҳҵі, ҳаҩмаҭ рҵцҳа ҳаҩмаҭ, уеізҩа уабасҵмҩажҵу уара-рҵцҳа-а-а! (Іҩҵуа бжҵіаҳауеіт уа аігуа інхоо ҳазараҭ ічкун, нас уі іаб ізҵҵіҭуеіт).

АЧКУН-О, ҳазараҭ!

ҲАЗАРАҬ-Іуазеі уара!

АЧКУН-Уаадҵлҩҵшт, абра ҳаанда аккарҵҵҵ аҵҵ іҩҵуабж ҟоіт!

ҲАЗАРАҬ-Ҩҵушт! (ддҵлҩнҵ азурфра далагоіт) іҩалазеі мҩан, іашоуп аҵҵ іҩҵуабж ҟоіт ҳаанда аккарҵҵ, дрҵмхузааіт аҵҵ. (іҭҳҵслаҳ)-Іаагҵшт бара куасҭҭакҵі, стапанчеі, аҩҵуабж шгоуа ҳара ара ҳазлаҵарҵзеі, ҳнеіпҵшт. (Ҳазараҭҵі ачкунҵі акусҭҭакуа ҟоо, іаацурҩуеіт іҵлҵҭш кҵлзурфуа. Лагусҭан даҳкажу аҵшҵҳа дааіхагҵлоіт ҳазараҭ, Лагусҭан іаужнҵ аҩҵуара даҵҵуп. Лагусҭан шіакуз анеілҵірга).

ҲАЗАРАҬ (іҭа іаҳ) Лагусҭан іамҵі! (Нас ібжҵ феіҭуіргоіт)-Уа Лагусҭан!

ЛАГУСҬАН-Аа? (Іпацҟуа іхҵ аҳҵ іҩҵҟуіҩарҩҵ іаҳҵнаірххаз уа іаанхоіт).

ҲАЗАРАҬ-Угҵл сҵмҳеі!

ЛАГУСҢАН-Уҟуҵ ҳама?

ҺАЗАРАҬ-Угул аҽада уабакажу уеізҕа!

ЛАГУСҢАН-Арі ҵаҳатҳмгі уара, аҧсг оҽг даҳудмрҵуа оҽг іубаҳоума?!

ҺАЗАРАҬ-Ҧсус дарбан іуҵуа уара уҧснг уеізҕа амҽа уанужлоушеі!

ЛАГУСҢАН-Са соума аҽада, улащума улащхааітеі, дуумбоі, умцахуцеітеі Ҳаймаҵ рҳцҳа деізҕа даҳкажу, дсуумурҵуусі іаҳдіҳуа, дсудузцалазеі уҳаруазеі!

ҺАЗАРАҬ-Угул, угул, уара мужда, аҽг уаҳнг укажуш, іубаҳуоу. (Іжҽаугр кнг дҽеіхоіт)

ЛАГУСҢАН-Уҟуҵ, сгмҳеі! (Іҕама лазгҕрусуеіт)-Анца інус абурҕжҕа ушуҟусхуа (Іҕама ахг аауіжуеіт).

ЛАГУСҢАН-(Іҧа іаҳ)-Іааура убоо, уара іҳапаҳг угіас, саҳіхаҳг саагалап, нас афурҳа дҽуҳҵаҳҧаап, дҳаманг аҽнуҕа ҺҧаП, мамзар уаха аҳкара дуҵаҳажуама (іҕеіпг іхгі іҳапгі кнг афурҳа дҽҳҵурҧаауеіт).

ЛАГУСҢАН-Соуҳшуҳҵ уара соуҳшуҳҵ, сгуабан сулхнг сабаргауеі!.. Іа-ҳіу-ҳіу арі сгірмі уара!.. Сгі, сгркіандауа? сабаргоуа? Аҽада схаргалоща... Сгі, Анца інус аҽгсҕааца сшгрк, сгҧсг ҳҕоуҳг сургоома мҳан... Сгҧсгзар?.. Іҕалап, іҕалап сгҧсгзар, аха сабаргарҳҳт здгруада ҵаҳанум аҳ аку, ҵанаҵ аку... (дургоіт).

Аҧарда.